

KOMISJA WSPÓLNOT EUROPEJSKICH

Bruksela, dnia 4.5.2007
KOM(2007) 234 wersja ostateczna

SPRAWOZDANIE KOMISJI DLA RADY I PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO

**na mocy art. 16 rozporządzenia (WE) nr 648/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z
dnia 31 marca 2004 r. w sprawie detergentów, dotyczące użycia fosforanów.**

SPRAWOZDANIE KOMISJI DLA RADY I PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO

na mocy art. 16 rozporządzenia (WE) nr 648/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 31 marca 2004 r. w sprawie detergentów, dotyczące użycia fosforanów.

(Tekst mający znaczenie dla EOG)

1. WPROWADZENIE

Artykuł 16 rozporządzenia (WE) nr 648/2004 w sprawie detergentów¹ stanowi że „do dnia 8 kwietnia 2007 r. Komisja powinna ocenić, przedłożyć sprawozdanie, i tam gdzie to uzasadnione, przedłożyć wniosek legislacyjny w sprawie użycia fosforanów w celu stopniowego zmniejszania ich użycia lub ograniczenia do specyficznych zastosowań.”

1.1. Fosforany w detergentach

Fosforany są jednymi z najczęściej stosowanych i powszechnych składników detergentów wykorzystywanych w gospodarstwach domowych i przemyśle. Mają one za zadanie zmniejszyć twardość wody w celu zapewnienia skutecznego czyszczenia przez detergenty. Najczęściej stosowanym rodzajem fosforanu jest STPP (tripolifosforan sodu, $\text{Na}_5\text{P}_3\text{O}_{10}$, nr CAS 7758-29-4, nr EINECS 231-838-7). STPP jest substancją czynną stosowaną w detergentach i posiada następujące cechy:

- skutecznie rozkłada sole wpływające na twardość wody (i utrzymuje je w roztworze);
- usuwa i osady z powierzchni włókien i zapobiega ich powstawaniu;
- ulepsza proces mycia i prania;
- pełni funkcję nośnika dla innych składników detergentów.

Roczne zużycie detergentów zawierających fosforany w UE-25 wynosi ok. 1,8 mln ton, wartość ta odpowiada ok. 110 000 tonom fosforanów. 90 do 95% z nich jest wykorzystywanych w detergentach używanych do prania i zmywania w gospodarstwach domowych. Dla porównania, w nawozach wykorzystuje się rocznie ok. 1,25 mln ton fosforanów.

Nie istnieją żadne obawy związane z niekorzystnymi skutkami zdrowotnymi wynikającymi z wykorzystywania STPP w detergentach. Niedawno zebrane dowody naukowe² wskazują na niską toksyczność STPP w przypadku jego połykania lub kontaktu ze skórą, natomiast nie stwierdzono żadnych skutków mutagennych ani genotoksycznych.

Fosforany są podstawowymi substancjami odżywczymi, na co wskazuje ich zastosowanie w nawozach. Główną obawą związaną z wykorzystywaniem fosforanów w detergentach jest

¹ Rozporządzenie (WE) nr 648/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady dotyczące detergentów Dz.U. L 104 z 8.4.2004, str. 1.

² Tripolifosforanu sodu (STPP) nr CAS: 7758-29-4 Ocena ryzyka dla człowieka i środowiska naturalnego związanego ze składnikami środków czyszczących wykorzystywanymi w europejskich gospodarstwach domowych, HERA (2003)

fakt, iż może to prowadzić do występowania nadmiaru substancji odżywczych w środowisku wodnym, co z kolei może prowadzić do problemu eutrofizacji.

Eutrofizacja została zdefiniowana jako: „wzbogacenie wody składnikami odżywczymi, szczególnie związkami azotu i/lub fosforu, powodującymi przyspieszony wzrost glonów i wyższych form życia roślinnego, co jest przyczyną niepożądanych zakłóceń równowagi wśród organizmów żyjących w wodzie, oraz jakości danych wód”³

Eutrofizacja jest zjawiskiem złożonym, w którym często, lecz nie zawsze, główną rolę odgrywają fosforany. Rosnące obawy, dotyczące wpływu STTP na eutrofizację doprowadziły w wielu krajach do stosowania detergentów do prania nie zawierających fosforanów. Tabela 1 (załącznik) obrazuje obecny udział w rynku w UE-25 detergentów nie zawierających fosforanów. Detergenty są zazwyczaj odprowadzane do środowiska wodnego po oczyszczeniu w oczyszczalni ścieków. Ilość STTP pochodząca z detergentów, która dostaje się do środowiska wodnego jest bardzo zróżnicowana w państwach UE, zależnie od poziomu trzeciego stopnia oczyszczania ścieków. Trzeci stopień oczyszczania jest kosztowny i nie jest wymagany we wszystkich miejscach składowania ścieków (zwłaszcza niewielkie ilości ścieków nie są poddawane właściwemu oczyszczaniu). Fosforany pochodzące z nawozów stosowanych na gruntach rolnych są w większości absorbowane przez uprawy, lecz część z nich także dostaje się do wód powierzchniowych. Trzecim głównym źródłem fosforu są produkty uboczne przemiany materii u człowieka.

Główną alternatywą dla STTP w detergentach do prania (których udział w rynku stanowi ponad 60%) są zeolity (głównie zeolit A), które są jednakże stosowane w połączeniu ze zwiększoną ilością innych składników, takich jak aktywne wypełniacze i wybielacze.

Detergenty przeznaczone do zmywania naczyń, w dalszym ciągu opierają się głównie na fosforanach. Wraz z wprowadzeniem detergentów do prania nie zawierających fosforanów udział detergentów przeznaczonych do zmywania naczyń w całkowitej ilości fosforanów pochodzących z detergentów wzrósł do 25%.

1.2. Prawodawstwo UE dotyczące eutrofizacji

Kilka dyrektyw UE wpływa na zmniejszenie stężenia składników pokarmowych w wodach powierzchniowych, a tym samym pomaga przeciwdziałać eutrofizacji:

Dyrektywa 91/271/EWG⁴ dotycząca oczyszczania ścieków komunalnych, na mocy której trzeci stopień oczyszczania (który usuwa fosforany) jest wymagany w oczyszczalniach ścieków komunalnych obsługujących aglomeracje o równoważnej liczbie mieszkańców ponad 10 000, i które odprowadzają ścieki do obszarów wrażliwych na eutrofizację:

Dyrektywa 91/676/EWG⁵ dotycząca ochrony wód przed zanieczyszczeniami powodowanymi przez azotany pochodzenia rolniczego (dyrektywa o azotanach), na mocy której państwa członkowskie są zobowiązane do określenia stref zagrożenia, a także do ustanowienia i wprowadzenia w życie programów działań, w celu zmniejszenia zanieczyszczenia wody związkami azotu.

³ Dyrektywa 91/271/EWG Dz.U. L 135 z 30.5.1991, str. 40.

⁴ Dyrektywa 91/271/EWG Dz.U. L 135 z 30.5.1991, str. 40.

⁵ Dyrektywa 91/676/EWG, Dz.U. L 375 z 31.12. 1991, str. 1.

Dyrektywa 96/61/WE⁶ dotycząca zintegrowanego zapobiegania zanieczyszczeniom i ich kontroli, na mocy której państwa członkowskie są zobowiązane do wydawania pozwoleń na określone instalacje przemysłowe zgodnie z najlepszymi dostępnymi technikami. Załącznik III do tej dyrektywy, indykatorywny wykaz głównych substancji zanieczyszczających, które mają być uwzględniane przy ustalaniu dopuszczalnych wartości emisji, zawiera substancje, które przyczyniają się do eutrofizacji, w szczególności azotany i fosforany.

Dyrektywa 2000/60/WE (ramowa dyrektywa wodna – RDW), doprowadziła do skupienia większej uwagi na eutrofizacji i przyjęcia bardziej kompleksowego podejścia do gospodarki wodnej.⁷ Państwa członkowskie są zobowiązane do wprowadzenia programów środków, w celu zapewnienia „dobrego stanu” zbiorników wodnych na terenie UE do 2015 r. W sytuacjach, w których monitoring i ocena w ramach RDW wykazują istotny wpływ fosforu na eutrofizację, państwa członkowskie są zobowiązane do przyjęcia środków mających na celu rozwiązanie tego problemu.

1.3. Prawodawstwo w Europie dotyczące fosforanów w detergentach

W oczekiwaniu na ujednolicenie prawodawstwa na poziomie europejskim, rozporządzenie w sprawie detergentów zezwala państwom członkowskim na utrzymanie istniejących krajowych środków, lub wprowadzenie nowych, w celu zmniejszenia zawartości fosforanów w detergentach. Jednakże, jak w przypadku wszelkich innych krajowych środków nie należących do obszaru zharmonizowanego, państwa członkowskie mają obowiązek przedłożyć projekt środków zgodnie z postanowieniami dyrektywy 98/34/WE⁸ i wykazać, że są one zarówno uzasadnione jak i proporcjonalne. RDW dostarcza mechanizm, za pomocą którego państwa członkowskie mogą wykazać poprzez analizę ryzyka (art. 5) i stworzenie opłacalnego programu środków (art. 11), że ograniczenia są uzasadnione i proporcjonalne.

Włochy, Belgia, Republika Czeska, Niemcy i Niderlandy przyjęły już przepisy mające na celu zmniejszenie zawartości fosforanów w detergentach lub zakazujące ich wykorzystania, aby zmniejszyć eutrofizację. Szwecja i Francja niedawno zgłosiły zamiar wprowadzenia podobnych przepisów. Austria, Irlandia, Dania i Finlandia polegają na dobrowolnych zobowiązaniach producentów detergentów do stopniowego wycofania detergentów opierających się na fosforanach. W siedmiu państwach członkowskich stosowane są wyłącznie detergenty nie zawierające fosforanów – patrz tabela 1 w załączniku. W niniejszym sprawozdaniu Komisja nie zamierza kwestionować tych istniejących środków.

2. DZIAŁANIA KOMISJI MAJĄCE NA CELU OCENĘ WYKORZYSTANIA FOSFORANÓW W DETERGENTACH

2.1. Działania podjęte przed przyjęciem rozporządzenia (WE) nr 2004/648

Jednym z pierwszych działań jakie Komisja podjęła w odniesieniu do fosforanów⁹ w detergentach było zwrócenie się do konsultanta, WRc o zbadanie kosztów i korzyści zastąpienia fosforanów w detergentach wykorzystywanych w gospodarstwach domowych

⁶ Dyrektywa 96/61/WE, Dz.U. L 257 z 10.10.1996, str. 26.

⁷ Dyrektywa 2000/60/WE Dz.U. L 327 z 22.12.2000, str. 1.

⁸ Dyrektywa 98/34/WE, Dz.U. L 204 z 21.7.1998, str. 37.

⁹ W sprawozdaniach dotyczących środowiska naturalnego termin „fosfor” odznacza ogólnie związki fosforowe.

innymi substancjami i zalecenie najodpowiedniejszych metod zmniejszania stężenia fosforu w wodach powierzchniowych. Z tego badania, opublikowanego w czerwcu 2002 r.¹⁰ wynika, że:

- Część państw skutecznie zmniejszyła zjawisko eutrofizacji poprzez zastosowanie środków mających na celu zmniejszenie wykorzystania fosforu o 70-90%;
- Wprowadzenie zakazu stosowania detergentów opartych na fosforanach, może doprowadzić do zmniejszenia zawartości fosforu do 40%, jednak sam zakaz nie jest wystarczający do osiągnięcia znacznego ograniczenia eutrofizacji;
- Zeolit A okazał się być odpowiednią alternatywą dla STPP. Odnotowano jedynie niewielkie różnice w porównaniu zeolitu A z STPP w całkowitych kosztach produkcji pod względem wykorzystanej energii i powstałego osadu, podczas gdy zeolit A nie jest toksyczny dla fauny wodnej i człowieka, a przy jego produkcji powstaje mniej toksycznych produktów ubocznych.

Komitet Naukowy Komisji ds. Toksyczności, Ekotoksyczności oraz Środowiska (SCTEE) wydał opinię¹¹ w marcu 2003 r. na temat sprawozdania WRc, w której wskazał kilka jego niedociągnięć. Zauważył, iż wnioski ze sprawozdania nie były odpowiednio podparte dowodami i zasugerował, że pełniejszy przegląd literatury fachowej mógłby być pomocny w usunięciu stwierdzonych niedociągnięć. Niedociągnięcia dotyczyły zarówno oceny wpływu STPP na eutrofizację jak i braku informacji naukowych na temat zagrożeń dla środowiska naturalnego związanych z alternatywami dla STPP, nie tylko w odniesieniu do zeolitu A, lecz także innych substancji takich jak kwasy polikarboksylowe, które są wraz z nim stosowane.

Służby Komisji przychyliły się do sugestii SCTEE i zebrały dodatkowe dane pochodzące z literatury fachowej, włącznie z analizą ryzyka STPP i Zeolitu A przeprowadzoną przez HERA, i zwróciły się do SCTEE o przeprowadzenie przeglądu kwestii, które nie zostały odpowiednio opracowane w sprawozdaniu WRc.

W opinii wydanej w listopadzie 2003 r. SCTEE stwierdził, że:

- Z powodu braku środków mających na celu zmniejszenie zawartości STPP w detergentach, udział fosforu pochodzącego z tego źródła w całkowitej zawartości fosforu w wodach powierzchniowych, będący funkcją różnej działalności człowieka i zagospodarowania terenu może być bardzo zróżnicowany (w przybliżeniu, może się wahać od 10 do 40%). W związku z tym, stosowanie STPP w detergentach prowadziłoby do znacznego wzrostu zawartości fosforu w wodach powierzchniowych i znacznego ryzyka eutrofizacji na niektórych obszarach rozszerzonej UE;
- Obecna sytuacja w Europie znacznie się zmieniła w porównaniu z rokiem 1980, ponieważ wiele krajów europejskich podjęło środki mające na celu zmniejszenie zawartości STPP, tak więc fosfor pochodzący z detergentów nie stanowi już znacznej części całkowitej ilości fosforu a inne jego źródła mają w nim znacznie większy udział procentowy.

¹⁰ Badanie „Phosphates and alternative detergent builders” dostępne na stronie:

http://ec.europa.eu/environment/water/water-urbanwaste/info/docs_en.htm

¹¹ Opinia dostępna na stronie internetowej:

http://ec.europa.eu/health/ph_risk/committees/04_scher/scher_opinions_en.htm

- Wpływ detergentów opartych na fosforanach na eutrofizację jest bardzo zróżnicowany w poszczególnych krajach, a także w różnych basenach hydrograficznych w zależności od działalności człowieka i sposobu zagospodarowania terenu

Podsumowując, SCTEE zauważył, że przeprowadzona przez HERA analiza ryzyka dotycząca STPP nie poruszyła problemu eutrofizacji i zasugerował w jak najlepszy sposób mogłoby to zostać wykonane: „...ilościowa ocena zakresu eutrofizacji w wodach UE w odniesieniu do ilości fosforu pochodzącego z różnych źródeł, w szczególności do udziału STPP, mogła zostać przeprowadzona na podstawie istniejących danych eksperymentalnych i modelowych” i powinna zostać przeprowadzona „... ocena krajobrazu wraz ze prawdopodobnymi rezultatami dla każdego scenariusza krajobrazowego”.

2.2. Działania zakończone po przyjęciu rozporządzenia (WE) nr 2004/648

Zgodnie z opinią SCTEE wydaną w listopadzie 2003 r. przeprowadzono dalsze badania w celu uzyskania ilościowych danych szacunkowych dotyczących wpływu na eutrofizację wynikającego z zastąpienia detergentów opartych na fosforanach detergentami nie zawierającymi fosforanów. Badanie to zostało sfinansowane przez zrzeszenie producentów detergentów zawierających fosforany i CEEP (Centre Européen d'Etudes des Polyphosphates), a przeprowadzone przez konsultanta, Green Planet Research, we współpracy z organizacją badawczą, INIA (Hiszpański Krajowy Instytut ds. Badań i Technologii w dziedzinie Rolnictwa i Żywności).

Metodologia dla oceny prawdopodobieństwa zagrożenia została opracowana przez INIA do września 2005 r., i została dopracowana w świetle dyskusji prowadzonych z grupą 17 ekspertów na temat eutrofizacji w trakcie warsztatów, które odbyły się w Madrycie w listopadzie 2005 r. Ostatecznie sprawozdanie zatytułowane „Opracowanie europejskiej jakościowej analizy oceny zagrożenia eutrofizacją na skutek stosowania fosforanów w detergentach”¹² zostało opublikowane w październiku 2006 r. i zawierało następujące wnioski:

- dodatkowe zagrożenie eutrofizacją związane z detergentami zawierającymi fosforany jest bardzo zróżnicowane w różnych regionach UE, ze względu na właściwości hydrologiczne, gęstość zaludnienia i intensywność rolnictwa;
- w obydwu zbadanych typach ekoregionów tj. (i) w płytkich jeziorach basenu Oceanu Atlantyckiego oraz północno i środkowo europejskich, i (ii) zbiornikach wodnych basenu Morza Śródziemnego, zagrożenie eutrofizacją nie wzrosło liniowo z wyższym stężeniem fosforu;
- różnica pomiędzy całkowitym zagrożeniem eutrofizacją i zagrożeniem bez uwzględnienia detergentów opartych na fosforach zazwyczaj wynosi około 2-8%, na podstawie analizy wpływu przeprowadzonej w basenie Morza Śródziemnego, i około 0,4-2% na podstawie analizy wpływu powierzchniowego przeprowadzonej w wodach basenu Oceanu Atlantyckiego oraz północno i środkowo europejskich

¹²

Sprawozdanie dostępne na stronie internetowej:
http://ec.europa.eu/enterprise/chemicals/legislation/detergents/index_en.htm

Przeprowadzenie dalszych badań przez RPA (Risk & Policy Analysts Ltd) zostało zlecone w celu zebrania brakujących danych dotyczących wykorzystania i wpływu na środowisko naturalne reprezentatywnej grupy organicznych składników detergentów nie będących środkami powierzchniowo czynnymi, a także w celu dokonania oceny wpływu społeczno-gospodarczego wynikającego z odejścia od detergentów opartych na fosforanach na rzecz detergentów opartych na zeolicie.

Przeprowadzone badanie wykazało, że dodatkowe wypełniacze aktywne stosowane w detergentach opartych na zeolitach, są stosowane także w detergentach opartych na STPP, lecz w mniejszym stężeniu. Zatem przejście na detergenty oparte na zeolitach, nie musiało by oznaczać wprowadzenia większej ilości wypełniaczy aktywnych do środowiska, lecz mogłoby wzrosnąć ich stężenie.

Polikarboksylany i fosforiany zostały zaliczone do dwóch grup wypełniaczy aktywnych, które nie ulegają łatwej biodegradacji w środowisku. Toksyczność i ekotoksyczność polikarboksylanów jest niska i nie są one uważane za szkodliwe. Natomiast toksyczność wodna niektórych fosforianów np kwasu 1-hydroksyetano-1,1- difosfonowego (HEDP) i jego soli, może wzbudzać zaniepokojenie. Jednakże, nie dysponowano wystarczającą liczbą danych z monitorowania środowiska naturalnego dla tej substancji, dlatego też zagrożenie dla środowiska naturalnego nie mogło zostać ocenione.

Drużga część badań miała na celu uzupełnienie badań przeprowadzonych przez INIA/CEEP dotyczących eutrofizacji, poprzez dokonanie oceny całkowitych kosztów i korzyści związanych z przejściem od detergentów zawierających STPP na detergenty zawierające zeolity, włącznie z zagrożeniami dla zdrowia i środowiska naturalnego, oszczędnościami władz w zakresie oczyszczalni ścieków komunalnych trzeciego stopnia i wzrostu kosztów producentów wynikających ze zmiany składu detergentów.

W sprawozdaniu¹³ zatytułowanym „Składniki organiczne, niebędące środkami powierzchniowo czynnymi i detergenty oparte na zeolitach” zaleca się, aby:

- producenci detergentów byli zachęcani do opracowywania detergentów do zmywarek do naczyń nie zawierających fosforanów;
- podejmowane były rozmowy z producentami detergentów w celu ustalenia zestawu danych (dotyczących właściwości, wpływu na środowisko i na zdrowie), które należy zebrać i opublikować w odniesieniu do różnych składników polimerowych;
- nie zachęcać do stosowania detergentów nie zawierających fosforanów, chyba że można wykazać, że wszystkie zawarte w nich składniki nie stwarzają zagrożenia dla zdrowia ludzi lub dla środowiska.

Podstawową zaletą przejścia na detergenty nie zawierające fosforanów będzie zmniejszenie ilości fosforu w środowisku, co z kolei może ograniczyć problem eutrofizacji. W kategoriach jakościowych największe korzyści mogłyby osiągnąć państwa:

- stosujące dużą ilość detergentów zawierających fosforany;

¹³

Dostępne na stronie internetowej:

http://ec.europa.eu/enterprise/chemicals/legislation/detergents/index_en.htm.

- z niewielką liczbą przepisów dotyczących oczyszczania ścieków komunalnych, oraz
- na terenie których występuje zjawisko eutrofizacji

Wprowadzenie współczynników korygujących do tych trzech kryteriów pozwoliło na określenie dla każdego kraju wskaźnika odnoszącego się do potencjalnych korzyści z przejścia na detergenty nie zawierające fosforanów – patrz tabela 2 (załącznik). Ta dość uproszczona analiza wskazuje na to, że potencjalne korzyści wynikające z przejścia na detergenty nie zawierające fosforanów różnią się znacznie w poszczególnych krajach.

Koszty związane z przejściem na detergenty oparte na zeolitach dotyczą:

- zakłóceń w łańcuchu dostaw fosforanów. Dotknie to w znacznym stopniu sześciu producentów detergentów zawierających STPP;
- potrzeby zmiany przez producentów detergentów składu/marki detergentów (proces bardziej złożony i trudniejszy do osiągnięcia w przypadku mniejszych producentów) o średnim koszcie około 20 000 EUR dla każdego składu produktu.
- potencjalnego zwiększenia zagrożeń dla ludzi i/ lub środowiska. Koszty dodatkowych badań nawiązanych z koniecznością przeprowadzenia dalszej oceny ryzyka.

W listopadzie 2006 r. grupa robocza ds. detergentów omówiła dwa sprawozdania i ustaliła, że sprawozdanie RPA zapewniło przydatne informacje dotyczące kosztów i korzyści wynikających z przejścia na detergenty nie zawierające fosforanów.

W odniesieniu do sprawozdania INIA, stwierdzono, w szczególności, że:

- wykorzystane dane modelowe miały raczej ograniczony zakres i wyniki były dostępne jedynie dla dwóch ogólnych scenariuszy geograficznych;
- modelowanie ograniczono do dorzeczy (i jezior) podczas gdy problem eutrofizacji na terenie UE dotyczy również obszarów wybrzeża i środowiska morskiego, np. Morza Bałtyckiego, Morza Czarnego i Adriatyku.
- przed wyciągnięciem ostatecznych wniosków odnośnie do wpływu detergentów zawierających fosforany na eutrofizację w wodach UE należy również wziąć pod uwagę trwający projekt MARE/HELCOM, dotyczący regionu Morza Bałtyckiego oraz projekt UNDP-GEF dla ochrony dorzecza rzeki Dunaj.

Bardziej szczegółowych danych na temat stężeń fosforanów i eutrofizacji wód Dunaju dostarczył regionalny projekt dla rzeki Dunaj UNDP-GEF sfinansowany przez Biuro ONZ ds. Obsługi Projektów (UNOPS), zawierający zalecenia odnośnie do zmniejszenia zawartości fosforu w dorzeczu rzeki Dunaj. Sprawozdanie końcowe¹⁴ stwierdza, że:

¹⁴ Sprawozdanie UNDP-GEF dla dorzecza rzeki Dunaj jest dostępne na stronie internetowej: http://www.undp-drp.org/drp/activities_1-8_detergents.html

„O ile uznaje się, że inne działania, takie jak poprawa w gromadzeniu i oczyszczaniu ścieków komunalnych oraz tzw. dobre praktyki rolnicze są koniecznymi działaniami uzupełniającymi, badanie jasno wykazało, że istnieją duże możliwości przyczynienia się do pomyślnego rozwiązania problemu eutrofizacji poprzez zastąpienie detergentów opartych na fosforanach detergentami nie zawierającymi fosforanów, zmniejszając w ten sposób skalę problemu fosforanów”.

Oczekując na wyniki dokonanej przez Komisję oceny potrzeby wprowadzenia środków na poziomie Unii Europejskiej, zalecenie skierowane do państw dorzecza rzeki Dunaj ma na celu dalsze prace ustawodawcze na poziomie krajowym i/ lub zawieranie dalszych dobrowolnych porozumień służących zastępowaniu detergentów zawierających fosforany w celu ochrony przed eutrofizacją wód Dunaju i Morza Czarnego. Stanowisko to zostało ponownie podkreślone na niedawnym spotkaniu wysokiego szczebla wszystkich 16 państw dorzecza rzeki Dunaj i Morza Czarnego oraz przez Komisję Europejską w Deklaracji dotyczącej ochrony wód¹⁵. W razie braku zharmonizowanych działań Wspólnoty tego rodzaju podejście wydaje się być uzasadnione, jak i proporcjonalne.

2.3. Działania będące w trakcie realizacji w kwietniu 2007 r.

2.3.1. Kolejne oceny dokonane przez SCHER

W listopadzie 2006 r. najnowsze sprawozdania RPA i INIA zostały przedłożone Komitetowi Naukowemu ds. Zagrożeń dla Zdrowia i Środowiska (SCHER) w celu wydania opinii.

Udzielony mandat wymagał od SCHER dokonania ogólnej oceny poziomu jakości naukowej sprawozdań oraz skomentowania ich metodologii i przyjętych założeń, w szczególności:

- jakości modelu pojęciowego;
- dokładności i wiarygodności kosztów, wyników i wniosków;
- stwierdzenia, czy wykorzystanie fosforanów w detergentach przyczynia się do znacznego poziomu eutrofizacji w skali UE.

W odniesieniu do sprawozdania RPA komitet został poproszony o wydanie opinii w kwestiach dotyczących:

- zwiększenia ryzyka dla zdrowia i środowiska w związku z przejściem na detergenty nie zawierające fosforanów;
- ryzyka związanego z wypełniaczami aktywnymi, w tym polikarboksylanami i fosfonianami.

Powstały dwie grupy robocze i oczekuje się, że opinia zostanie wydana najwcześniej pod koniec maja 2007 r.

¹⁵ http://www.icpdr.org/icpdr-pages/water_protection_declaration.htm

2.3.2. Działania Komisji na podstawie ramowej dyrektywy wodnej

Ramowa dyrektywa wodna wymaga od państw członkowskich osiągnięcia dobrego stanu ekologicznego i chemicznego wód powierzchniowych do roku 2015. Ujednoliconą metodologię oceny ryzyka eutrofizacji w kontekście działań UE określona została w dokumencie zawierającym wytyczne¹⁶. W 2005 r. wszystkie państwa członkowskie przeanalizowały wpływ działalności człowieka na stan wód powierzchniowych i podziemnych oraz przekazały Komisji sprawozdania¹⁷. Sprawozdania te pokazują, że eutrofizacja jest nadal poważnym problemem, a w wielu dorzeczach zanieczyszczenie wód fosforem pochodzi z wielu różnych źródeł. Państwa członkowskie muszą do grudnia 2009 r. przygotować program środków służących osiągnięciu celów ramowej dyrektywy wodnej, które mogą w uzasadnionych przypadkach obejmować obowiązkowe lub dobrowolne porozumienia dotyczące ograniczenia zawartości fosforanów w detergentach. Zgodnie z ramową dyrektywą wodną środki te muszą być opłacalne i proporcjonalne.

Trwa proces interkalibracji, którego celem jest bardziej porównywalne pojmowanie „dobrego stanu ekologicznego” w państwach członkowskich oraz jego zgodność z definicjami zawartymi w ramowej dyrektywie wodnej, a przez to ujednolicenie procedur stosowanych przy ocenie ryzyka eutrofizacji. Trwają prace nad określeniem wyznaczników „dobrego stanu ekologicznego” odnoszących się do wszystkich krajowych systemów klasyfikacji.

Przy przeprowadzaniu interkalibracji wykorzystanych zostanie kilka tysięcy zestawów danych z przynajmniej 1500 reprezentatywnych miejsc monitorowania w całej Europie (decyzja Komisji 2005/646/WE¹⁸).

Komisja opracowuje obecnie decyzję w sprawie publikacji wyników przeprowadzonej interkalibracji, która powinna zostać przyjęta pod koniec 2007 r. zgodnie z art. 21 dyrektywy 2000/60/WE.

2.3.3. Projekt MARE/HELCOM dotyczący regionu Morza Bałtyckiego

W projekcie tym analizowane są różne alternatywne strategie (w tym stosowanie „detergentów niezawierających fosforanów”), które mogą poprawić jakość wód w regionie Morza Bałtyckiego. Scenariusz zakładający stosowanie we wszystkich krajach w regionie Bałtyku detergentów niezawierających fosforanów przy równoczesnym utrzymaniu oczyszczania ścieków na poziomie z 2000 r. przynosi mniejszą poprawę sytuacji niż scenariusz, w którym utrzymane zostaje stosowanie detergentów zawierających fosforany, ale oczyszczanie ścieków zostaje usprawnione zgodnie z dyrektywą dotyczącą oczyszczania ścieków komunalnych. Połączenie lepszego oczyszczania ścieków i stosowania detergentów niezawierających fosforanów zmniejszyłoby zawartość składników odżywczych i poprawiło stan środowiska morskiego bardziej niż każdy z tych środków osobno.

¹⁶ Dostępne na stronie internetowej:
http://forum.europa.eu.int/Public/irc/env/wfd/library?l=/framework_directive/thematic_documents/13_eutrophication

¹⁷ Sprawozdania wymagane na mocy ramowej dyrektywy wodnej są dostępne na stronie internetowej:
http://forum.europa.eu.int/Public/irc/env/wfd/library?l=/framework_directive/implementation_documents_1&vm=detailed&sb=Title

¹⁸ Decyzja Komisji 2005/646/WE, Dz.U. L 243 z 17.9.2005, str. 1.

3. PODSUMOWANIE I WNIOSKI

Komisja podjęła wiele działań w celu uzyskania podstawowej wiedzy koniecznej do oceny, jaki wpływ na eutrofizację ma stosowanie w detergentach fosforanów, zgodnie z wymogami art. 16 ust. 1 rozporządzenia 648/2004.

W oparciu o wyniki badania dotyczącego wpływu fosforanów zawartych w detergentach na eutrofizację, przeprowadzonego w 2002 r. przez WRc, a także ze względu na opinie Komitetu Naukowego Komisji z marca i listopada 2003 r., przeprowadzono dwa kolejne badania w celu uzyskania dodatkowych danych, na brak których wskazano w opiniach Komitetu. Wyniki tych dwóch kolejnych badań omówiono z przedstawicielami sektora przemysłu i państw członkowskich na spotkaniu grupy roboczej ds. detergentów w listopadzie 2006 r., a następnie zostały one przedstawione Komitetowi Naukowemu Komisji do zaopiniowania. Opinia nie została jeszcze wydana.

Z otrzymanych zgodnie z wymogami ramowej dyrektywy wodnej sprawozdań wynika, że eutrofizacja pozostaje jednym z głównych zagrożeń dla wód słodkich i morskich. W ostatnich latach znacznie zwiększyło się zrozumienie tego problemu. Jednak również w kwietniu 2007 r. stan wiedzy na temat eutrofizacji nadal szybko się rozwija, w najbliższym czasie spodziewane są obszerne dodatkowe dane dotyczące oceny jakości wód w całej UE, uzyskane na podstawie interkalibracji przeprowadzonej zgodnie z ramową dyrektywą wodną.

Decyzja o tym, czy uzasadnione jest wprowadzenie ograniczeń w zakresie stosowania fosforanów w detergentach na poziomie całej UE, zostanie podjęta po uzyskaniu dostatecznych dowodów i oceniu różnych alternatywnych strategii w porozumieniu z grupą roboczą ds. detergentów. Z uznaniem środków harmonizujących za zasadne należy w szczególności poczekać na treść opinii Komitetu Naukowego Komisji na temat przeprowadzonych już badań. Komisja rozpocznie w 2007 r. ocenę wpływu, która w miarę możliwości powinna zostać zakończona w 2008 r., w zależności od opinii Komitetu Naukowego oraz zakresu kwestii, które nadal pozostaną nierozstrzygnięte. Jeśli podjęta zostanie decyzja, że ograniczenia są uzasadnione, Komisja niezwłocznie przedstawi wniosek legislacyjny.

Do czasu podjęcia decyzji Komisja przypomina, że państwa członkowskie mogą dalej podejmować środki służące wycofywaniu detergentów zawierających fosforany, w przypadkach gdy jest to uzasadnione względami ekologicznymi (np. na podstawie ramowej dyrektywy wodnej). Państwa członkowskie, które zamierzają wprowadzić „regulacje techniczne” wchodzące w zakres dyrektywy 98/34/WE, będą musiały poinformować o tym Komisję oraz udowodnić, że środki te są zgodne z wymogami dyrektywy.

ZAŁĄCZNIK

Tabela 1 – Procent detergentów do prania niezawierających fosforanów w państwach członkowskich UE-25		
<i>Państwo członkowskie</i>	<i>Liczba ludności (w mln)</i>	<i>% bez fosforanów</i>
Belgia	10,4	100
Republika Czeska	10,2	35
Dania	5,4	80
Niemcy	82,5	100
Estonia	1,3	20
Grecja	11,0	50
Francja	59,9	50
Irlandia	4,0	100
Włochy	57,8	100
Cypr	0,7	20
Łotwa	2,3	20
Litwa	3,4	20
Luksemburg	0,4	100
Węgry	10,1	30
Malta	0,4	20
Niderlandy	16,2	100
Austria	8,1	100
Polska	38,2	15
Portugalia	10,4	30
Słowenia	2,0	95
Słowacja	5,4	20
Hiszpania	42,2	40
Finlandia	5,2	90
Szwecja	9,0	85
Zjednoczone Królestwo	59,5	55
UE-25	456,0	66

* Określenie „niezawierający fosforanów” oznacza zgodność z krajowymi przepisami ograniczającymi zawartość fosforanów (niekoniecznie zero).

(Sprawozdanie RPA z 2006 r., <http://ec.europa.eu/enterprise/chemicals/legislation/detergents>)

Tabela 2 – Korzyści z przejścia na detergenty niezawierające fosforanów		
Punkty	Opis	Państwa członkowskie
>10	<i>największe korzyści</i>	Republika Czeska, Polska, Hiszpania, Łotwa, Litwa, Portugalia, Słowacja
5-10	<i>pewne korzyści</i>	Grecja, Cypr, Estonia, Zjednoczone Królestwo, Luksemburg, Węgry, Belgia, Francja
1-5	<i>niewielkie korzyści</i>	Dania, Finlandia, Austria, Szwecja, Irlandia, Słowenia, Włochy, Niderlandy, Niemcy
0	<i>brak korzyści</i>	Malta

Liczba „punktów” wskazująca, które kraje UE skorzystają w największym stopniu z przejścia na detergenty niezawierające fosforanów oparta jest na trzech wskaźnikach: 1) roczne zużycie detergentów zawierających fosforany na mieszkańca, 2) procent mieszkańców podłączonych do oczyszczalni ścieków z trzecim stopniem oczyszczania 3) stopień zagrożenia eutrofizacją.

(Sprawozdanie RPA z 2006 r., <http://ec.europa.eu/enterprise/chemicals/legislation/detergents>)